

10. století v prostoru laténské brány A na oppidu Závist nad Zbraslaví, v mnoha směrech nestandardního (Motyková–Rybová 1975; Chochol 1975; Motyková–Lutovský 2010). Zdejší hrob II (v novějším značení 2) obsahoval pozůstatky ženy, zemřelé přibližně ve věku 60 let. Autor antropologické interpretace Jaromír Chochol (1975, 515) ji pokládal za „matku rodu“ a odvozuje část pospolitosti zdejších zesnulých právě od ní. Novější bádání uznává prvotní Chocholovy interpretace, třebaže je „nelze potvrdit ani vyvrátit“ (Likovský–Velemínský 2010, 815). V tomto případě by tedy ctihodné seniorce vzdali její potomci čest jako zakladatele rodiny. Celá věc se ovšem natolik vymyká obecnému kontextu našich raně středověkých sepulkrálních zvyklostí, že bude lépe nespolehat na ni příliš.

Naproti tomu již od pozdního 11. století se ujala společenská praxe v tom smyslu, že ženu svobodnou živí otec, ženu vdanou pak manžel, aniž by ona sama měla přístup k obživným prostředkům (nejprve v zakládací listině kláštera Hradisko u Olomouce, CDB I: 79, zvl. s. 85 ř. 5–10; Charvát 1992, 377). Tento proces „podrobení žen“ musel proběhnout právě v jedenáctém století, tedy v době Kosmově, a kronikář se jednoznačně – i svým dílem – přiklonil na stranu zastánců mužské hegemonie.

Etnografické a folkloristické analogie nám zde příliš nepomohou, neboť za hranicemi našich obzorů hrají krom Amazonek ženy-válečnice spíše úlohu doplňkovou, definovanou zpravidla mužskou rolí, kterou její nositel nemůže z nějakého důvodu plnit. Známe tak sv. Eufrosinu, světici dvanáctého století, která se převleče za muže, aby získala dle sálského zákoníku dědictví. Ve Skandinávii se objevuje motiv dívek jako posledních zástupkyň svých rodů, které přijímají úlohu synů. Arabský folklór zná byzantské válečnice bojující s muslimy, které po porážce a sňatku rodí svým mužům syny, kteří pak bojují na muslimské straně proti Byzantincům (Jones 2016, 604–606).

Nicméně motiv žen-bojovnic či žen-vladařek nebyl ranému středověku zcela cizí. V germánskojazyčných oblastech disponujeme vzácné dokladovým materiálem archeologickým. Údajné ženy pochované se zbraněmi a zbrojí bývají však často muži (Gärtner–Haas–Gebhard–Harbeck–Immler–Rott 2014, 235–236), jakkoli ze skandinávské Birky známe bohatě vypravený pohřeb válečnice, a to dokonce hodnostně velitelky jízdy (Baten et al. 2021, 18). Nově získává podobné poznatky také genetický výzkum zaměřený na aDNA. Tak rozpoznali badatelé v jednom z těl vybaivených zbraněmi a uložených do hrobu 3 na pohřebišti přelomu šestého a sedmého století v Niederstotzingen, Lkr. Heidenheim, ženu, a dokonce

sestru dalšího z mužů v onom hrobě spočinuvších. Těla 3b (♂) a 3c (♀) náležela zřejmě bratru a sestře z jedné matky, kdežto tělo 3a (♂) patřilo muži z téhož otce jako žena z hrobu 3c. Byli tedy všichni tři zde pohřbeni potomci jednoho otce ze dvou různých matek (Steuer 2012, 25).

Informace poskytují spíše prameny písemné. K údajům barbarských zákoníků druží se zde dokonce zmínky o ozbrojeném násilí, jehož se ženy dopouštěly kolektivně, útočíce na celé vesnice a plence je. V langobardském Editus Rothari z roku 643 se dokonce vedle označení *heriman*, „muž vojska, bojovník“ objevuje (*h*)*arimanna*, „svobodná žena“, doslova však „žena vojska, bojovnice“ (Jeep 2001, 111–112). Válečnice nadpřirozené povahy, zasahující do dění pozemského například osvobozováním zajatců, jmenuje první merseburské zařikadlo z desátého století (Jeep 2001, 107).

Pro pozdější stadium raného středověku představovaly však ženy ve zbrani, často přirovnávané ke starověkým Amazonkám, jev nežádoucí, protirečící křesťanským zásadám uspořádání společnosti a dokládající „necivilizovanost“ mimokřesťanské praxe (Gärtner–Haas–Gebhard–Harbeck–Immler–Rott 2014, zvl. s. 222–224). Podobně je tomu v raně středověké Skandinávii, kde prameny sice odrážejí určitý posun ve vnímání společenského postavení žen s přijetím křesťanství, ale topos „žen ve zbrani“ slouží spíše jako literární prostředek vyjadřující obecné přesvědčení o nežádoucnosti vymykání se tradičnímu poslání ženy, tj. vstupu do manželství, založení rodiny

Rekonstrukce úboru vznešené Langobardky z pátého či šestého století.